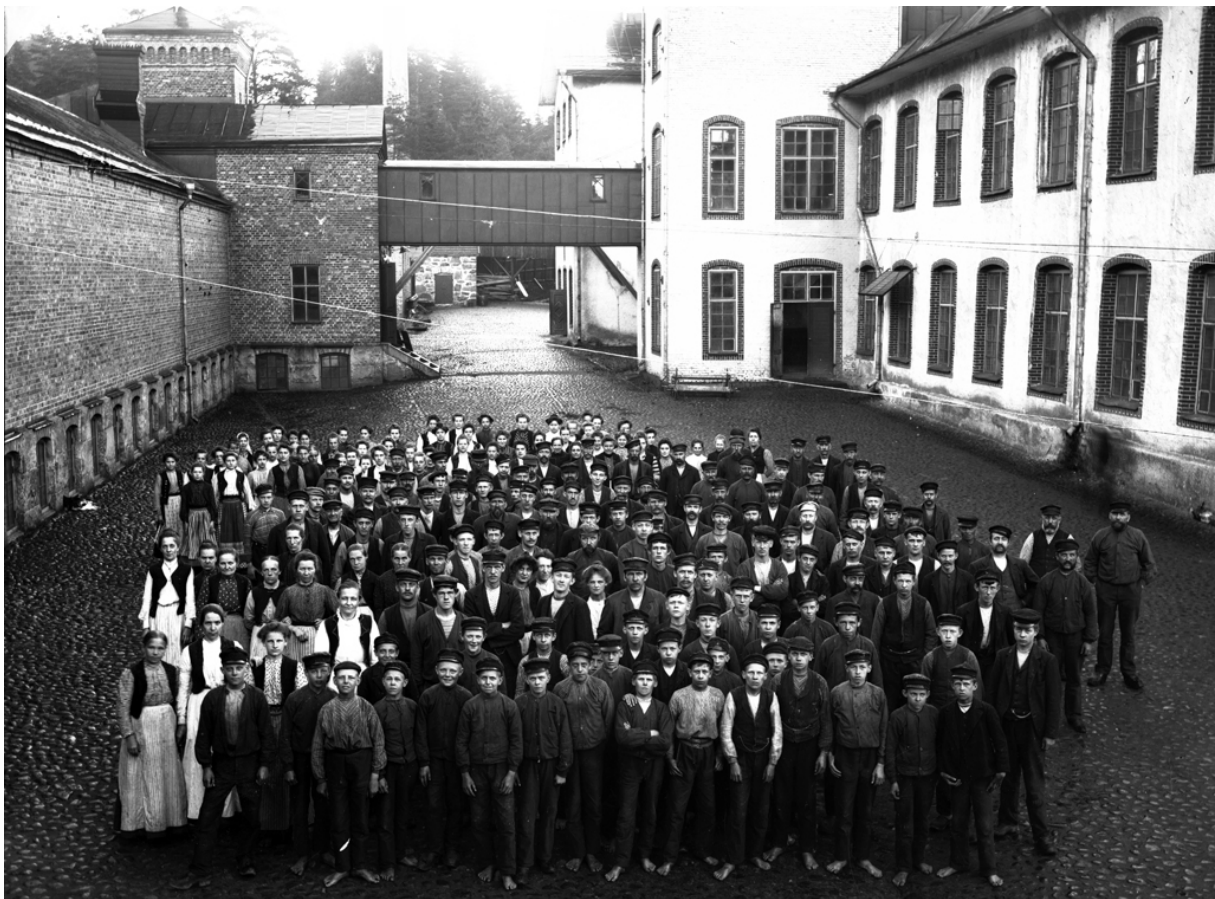

Fabriken i Viskafors Del 1 (2)

Rydboholms Aktiebolag omfattade i början av 1900-talet inte bara Rydboholms fabriker, som mest ägnade sig åt verksamheter som blekeri, appreturverk, färgeri och tygtryckeri, utan den största arbetsstyrkan krävdes vid avdelningar som väveri och spinneri vilka var förlagda till Viskafors. Viskafors ligger inom Kinnarumma socken vid Varberg – Borås järnväg med ca 4 kilometers avstånd från Rydboholm. Denna egendom med underlydande inköptes år 1847 av Sven Erikson. Här var redan på 1700-talet åtskilliga industriella verk som utnyttjade på stället befintlig vattenkraft. Under frihetstidens omsorgsfulla vård om landets industri hade 1751 års riksdag här privilegierat ett järnmanufakturverk för rådmannen Graf i Borås under namn af Grafvenfors, vars privilegier 1758 godkändes av Bergskollegium. Bruksdriften fortsatte även sedan Sven Erikson inköpt bruket och ännu 1857 gjorde tillverkningen 36 skepp ”knippjern” och 16 skepp spik (ursprungliga privilegiet lydde dock på 150 skepp). Till Grafvenfors flyttades även 1821 den på 1600-talet anlagda Bålåns kopparhammare, vars plats intogs av ett stampverk för beredning av vadmal.

Denna bild fotograferade jag för ett par år sedan och det är ungefär samma plats som den gamla bilden. Utan tvivel köpte Sven Erikson Viskafors snarare av framsynt insikt om ökade behov av utrymme för fabrikationen, än för äran att tituleras "brukspatron" och framtiden bevisade bara betydelsen av hans praktiska blick, trots att han inte förrän år 1855 använde det här belägna 24meter höga vattenfallet i Viskan. Under torra årstider återkom ofta brist i åns vattentillgång, vilket medförde uppehåll i fabriksverksamheten. Detta gav anledning till att år 1855 uppföra ett nytt väveri intill det stora fallet och man flyttade så småningom vävstolarna från Rydboholm och Svaneholm till Viskafors. År 1880 togs en del av det vid Viskafors uppförda väveriets lokaler i anspråk för en spinnerianläggning på 5000 spindlar. År 1891 ändrades hela väveriet till spinneri, varjämte den 1879 och 1880 uppförda renslokalen betydligt utvidgades.

Samtidigt uppfördes en särskild byggnad med "shed-tak", dit vävstolarna flyttades. Sedan den för spinneri och väveri från två turbiner avgivna vattenkraften (uppmätt till över 1000 hästkrafter) visat sig otillräcklig anlades under 1902 cirka två kilometer längre upp vid Viskan, som där har ett fyra meter högt fall, en kraftstation på 200 hästkrafter som genom elektrisk överföring transporterar sitt arbete till ovannämnda anläggningar vid Viskafors. År 1905 startade på bekostnad av en förening av vattenägare förberedande arbeten för en uppdämning av Bålån (som rinner ut i Viskan vid Skrapered), varigenom man tänkte bilda en reservoar, som rymde omkring 8-9 miljoner kubikmeter vatten. Denna var tänkt att reglera vattentillgången i Viskan, varigenom dess kraft betydligt kommer att ökas utefter flodens hela nedre lopp från och med Viskafors. Spinneriet omfattade förutom vanliga rens- och förspinningsmaskiner, 17 500 ringspindlar, 8750 väftspindlar (mulespindlar) och 7600 tvinnspindlar jämte rull-, varp- och haspelmaskiner. Väveriet hade 500 vävstolar i en sal som är 56,8 meter lång och 48,6 meter bred. I början av 1900-talet stod dock 100–150 av vävstolarna still på grund av rådande arbetskraftsbrist. För att få igång hela väveriet slopade bolaget en del äldre vävstolar och skaffade istället ett hundratals sådana av amerikansk typ. Dessa stolar som arbetar automatiskt, kräver långt mindre tillsyn än de vanliga. Sålunda lär i deras hemland en arbetare ha 12–16, ja ända upp till 20 stolar. Fastän över 100 000 dylika vävstolar var i drift i Amerika, där uppfinningen gjordes år 1895,

torde inte ens 5 000 ha igång i Europa vid denna tid. "Framtiden får utvisa huru det svenska försöket utfaller", heter det i samtida rapport.